

LUKIOT JA TOISEN ASTEEN AMMATILLISET OPPILAITOKSET - TUNNUSTUSPALKINNOT

Laura Juvonen / Suonenjoen Lukio
Opettaja Mirva Huusko

MERI KIRJALLISUUDEN INNOITTAJANA

Meri on kiehtonut ihmismieltä varmasti niin kauan kuin ajattelevia ihmisiä on ollut olemassa. Meren ja taivaan avaruuden luoma tunne omasta pienuudesta antaa ajatuksille tilaa liikkua. Mitä meren toisella puolella on? Millaista on syvällä pinnan alla? Millaista elämää meressä on? Nämä ja monet muut kysymykset lienevät risteilleet merta katselevien ihmisten mielissä vuosituhansia. Nykyään valtavat tietomäärät ovat jokaisella käden ulottuvilla ja merimatka kaikkine mukavuuksineen on kotitietokoneella hankittavissa. Meren lumoa tiedon lisääntyminen ja merimatkojen arkipäiväistyminen eivät kuitenkaan ole onnistuneet hävittämään.

Rakentamattomina meren aavat ovat samannäköisiä kuin ihmisen alkutaipaleella, mikä saa meidän tuntemaan harvinaislaatuista yhteyttä puhtaan luonnon kanssa. Monissa meren suuruus herättää vapauden ja puhdistumisen tunteen. Meren vaihtelevat säät ja olosuhteet ovat kiehtoneet lukemattomia ajattelijoita ja antaneet kirjailijoille ja runoilijoille hyvän vertauskohteen ihmisluonteen kuvauksiin ja filosofisiin pohdintoihin. Ailahtelevaista merta verrataan elämään esimerkiksi Raili Malmbergin runossa *Niinkuin meri*, johon sisällytetyssä opetuksessa ihminen on varustettu laivan rooliin.

Mereen liitetään hyvin usein romantiikka. Kukapa ei tuntisi ainakin yhtä laulua, jossa kaivataan meren toisella puolella olevaa rakastettua. Merellä on maailman huonoimmin tunnettuna alueena ja ihmiselle vaativana elementtinä taipumus kutkuttaa jopa infoähkyn stressaamien uraohjusten mielikuvitusta, joten jo piskuisella Itämerellä alkaa nähdä viikinkilaivoja sumussa ja muistella kuulemiaan merirosvoaarretarinoita. Romantiikalle on kyllä historialliset perusteensa; 1800- ja 1900-luvun alkupuolen siirtolaisille matka meren yli merkitsi uuden elämän alkua ja puhtaalta pöydältä aloittamista, mutta myös eroa ystävistä, sukulaisista ja joskus myös siitä laulun kuuluisasta rakastetusta.

Ernest Hemingwayn vertauskuvallisessa kirjassa *Vanhus ja meri* (1952) kirjailijan merentuntemus näkyy hyvin elävästä ympäristönkuvauksesta. Päähenkilö on vaha kuubalainen kalastaja, joka kalastelee yksin soutuveneellään Golfvirrassa ja on ollut 84 päivää ilman saalista. Hänen ainoa ystävänsäkin, nuori poika, jonka hän on opettanut kalastamaan, on vanhempiansa kehotuksesta siirtynyt parempionniseen veneeseen. Kahdeksantekymmenentenäviidentenä päivänä vanhuksen siimaan tarttuu hänen elämänsä suurin kala, venettäkin pidempi. Lähes kolme vuorokautta vanhus ja kala taistelevat lepäämättä elämästä ja kuolemasta, kunnes vanhus vie voiton viimeisillä voimillaan. Hän sitoo kalan veneensä vierelle ja aloittaa pitkän paluumatkan, mutta yrittämisestä huolimatta hän ei pysty suojelemaan kalaa hailta ja veneen saapuessa kotisatamaan uljaasta vesipedosta on jäljellä vain puhtaaksi kaluttu ranka.

Hemingwayn kirja keskittyy kuvaamaan elämää ja ihmismieltä eikä toiminnallinen kertomus suuren kalan nujertamisesta ole kirjoitettu jännittäväksi sankaritarinaksi. Lukija kiintyy päähenkilönä olevaan vanhukseseen, joka kuvataan ajatuksia, unia ja henkilökohtaisia omituisia tapoja myöten. Lukiessaan elää voimakkaasti mukana vanhuksen taistellessa paljon itseään vahvemman vastustajan kanssa. Kalan hävitessä kamppailun lukija tuntee voimakasta tyydytystä vanhuksen saatua suuren unelmansa toteutettua. Kun sitten saaliinjaolle ilmestyvät ahneet hait tekevät häikäilemättä vanhuksen työn turhaksi, lukija suuttuu: "Eihän sen näin pitänyt mennä!" Hemingway ei pyrikään kirjoittamaan tuhkimotarinaa onnellisine loppuineen, vaan esittää elämän todelliset lait koko kovuudessaan. Meri kuvaa hyvin elämän hallitsemattomia voimia ja sitä, kuinka elämä yhtenä hetkenä syleilee ja toisen lyö poskelle – eikä pyytele anteeksi.

Tyystin toisenlaiseen merelliseen ympäristöön sijoittuvan tarinan tarjoaa Wilbur Smithin *Petolinnut* (1997), jonka pääosassa seikkailee Hal Courtenay, englantilaisen kaapparikapteeni Sir Francis Courtenayn poika. 1600-luvun loppupuolella merillä pätee vahvemman laki, minkä Halkin saa katkerasti kokea kun hänen isältään riistetään laiva saaliineen ja hän kuolee raa'an kidutuksen jälkeen merirosvouksesta syytettynä. Pojalleen Sir Francis kuitenkin jättää joukon uskollisia merimiehiä ja tiedon kaappariaarteensa piilopaikasta. Moninaisten vaiheiden kautta Hal kasvaa aikuiseksi ja kostaa lopulta omille ja isänsä vainoojille.

Petolinnuista löytyy helposti perinteisen sadun kaava; ihmiset on jaettu hyviin ja pahoihin ja lopussa paha saa palkkansa ja sankari purjehtii voittajan kohti nousevaa aurinkoa elämänsä naisen kanssa. Muuten kirjaa ei voikaan sanoa lastensaduksi, sillä kyseessä on puhtaasti viihdeellinen seikkailuromaani, jossa ei seksiä ja väkivaltaa säästellä. Kirjasta on kuitenkin nähtävissä valtava taustatyö ja tarina herättää historian kuivat vuosiluvut henkiin, joten hyödyttömänä lukukokemusta ei voi pitää. Olennaista on, että kirjasta näkyy, kuinka taitavasti viihdeteollisuus osaa hyödyntää meren ja tässä kaappareiden ympärillä leijuvaa jännityksen ja kiihkon auraa – kirjasta on nimittäin saatu todella koukuttava. Meriviihteen suurista menestystarinoista mm. elokuvat *Titanic* ja *Pirates of the Caribbean* ovat näyttäneet, kuinka merestä voivat hyötyä taloudellisesti muutkin kuin kalastajat.

Merellä on siis paljon annettavaa muussakin kuin konkreettisesti mielessä. Runoilijoille ja ajattelijoille se tarjoaa turvallisen vertauskuvan, sillä kaikki tietävät, mikä meri on ja vain harva jää sen edessä täysin kylmäksi. Juonellisten kirjojen näyttämönä se on loputtoman monipuolinen; saaristo, satamat, majakat, veneet ja laivat, avomeri, myrskyt ja vedenpinnan alainen hiljainen maailma ovat ehtymättömiä aineksia kirjoittajille, jotka haluavat sijoittaa tarinansa merelliseen ympäristöön – ja niitä kirjoittajia on paljon.